

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І НАВИЧОК ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ОСВІТЯН ЯК СТРАТЕГІЯ ЗМІЦНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Чайка Ю.Ю.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

В умовах зростаючих викликів сучасного суспільства, зокрема збройного конфлікту, демографічної кризи та недостатнього рівня медичної обізнаності населення, питання формування здоров'язбережувальних компетентностей освітян набуває особливої актуальності. Здоров'язбереження в освітньому просторі розглядається як інтегративна стратегія, що включає профілактичні заходи, раннє виявлення потенційних загроз життю та здоров'ю, а також оперативне реагування на надзвичайні ситуації. Ефективність системи освіти сьогодні значною мірою визначається здатністю педагогічного персоналу не лише організовувати якісний освітній процес, а й створювати безпечне освітнє середовище, що включає компетентне надання першої домедичної допомоги у разі раптового погіршення стану здоров'я здобувачів освіти.

Проблема недостатньої готовності освітнього середовища до реагування на невідкладні стани має системний характер. Так, за оцінками UNICEF, понад 40% дітей в Україні не мають доступу до своєчасної домедичної допомоги в закладах освіти, а майже 60% педагогів зізнаються у відсутності практичних навичок у цій сфері [1]. Водночас експерти ВООЗ зазначають, що кожен четвертий летальний випадок серед дитячого населення міг би бути попереджений у разі вчасного та якісного надання допомоги безпосередньо в навчальних закладах [9].

Аналіз статистичних звітів МОН України підтверджує масштабність проблеми: протягом останніх років у школах зафіксовано понад 4200 випадків раптового погіршення здоров'я серед здобувачів освіти, з яких майже 30%

вимагали невідкладного реагування ще до приїзду екстрених служб [7]. Ці факти свідчать про нагальну потребу у впровадженні системної підготовки педагогів до надання першої домедичної допомоги як одного з ключових чинників зниження рівня дитячої інвалідизації та смертності, а також загального підвищення безпеки освітнього середовища.

Аналіз зарубіжного досвіду формування здоров'язбережувальних компетентностей засвідчує високий рівень інтеграції навчальних програм із надання першої домедичної допомоги в загальноосвітній процес. У більшості країн Європейського Союзу, зокрема у Німеччині, щорічне охоплення учнів і вчителів базовими тренінгами з серцево-легеневої реанімації становить понад 85%, у Фінляндії – близько 90% [2, 3]. Такий підхід забезпечує високу готовність населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій та знижує смертність від раптової зупинки серця на 15–25% [2], що є вагомим чинником покращення безпеки усіх учасників освітнього процесу.

У Сполучених Штатах Америки практикується систематичне проведення тренінгів з першої домедичної допомоги для педагогів. За даними Американської кардіологічної асоціації (АНА) [2], участь освітян у регулярних курсах СЛР із застосуванням АЗД підвищує шанси на виживання учнів більш, ніж утричі. Водночас у 38 із 50 штатів навчання з надання першої домедичної допомоги є обов'язковою умовою отримання атестата про середню освіту [1]. Така практика свідчить, що комплексне формування здоров'язбережувальних компетентностей також позитивно впливає на загальний рівень громадського здоров'я країни.

У країнах Балтії та Скандинавії сертифіковане навчання педагогів із надання допомоги при травматизації, анафілаксії, інсульті, епілептичному нападі, зупинці серця та інших невідкладних станах є стандартною вимогою – жоден педагог не може працювати без дійсного сертифіката з першої допомоги, що оновлюється раз на два роки [4].

Водночас вітчизняна система освіти демонструє недостатній рівень інтеграції практик з першої домедичної допомоги. В Україні, незважаючи на

наявність нормативно-правових актів щодо охорони праці та цивільного захисту в освітніх закладах, підготовка освітян залишається не систематизованою: лише 8% педагогів проходили відповідне навчання протягом останніх трьох років, і менш ніж 4% закладів освіти мають у своєму штаті сертифікованих інструкторів [8]. Відсутність централізованої методології, обмеженість практичних тренінгів та дефіцит матеріально-технічної бази створюють передумови для підвищення ризиків нещасних випадків у школах. З огляду на це, актуальним є впровадження адаптованих до специфіки освітнього середовища стандартизованих навчальних програм, що базуються на кращих міжнародних практиках і рекомендаціях ВООЗ, UNICEF і Товариства Червоного Хреста [4, 5].

Важливою умовою ефективної підготовки є регулярні підвищення кваліфікації педагогів і застосування сучасних технологій навчання: інтерактивних симуляцій, кейс-аналізу, тренінгів з використанням манекенів та АЗД. У цьому напрямі активну роль відіграють громадські організації, зокрема Товариство Червоного Хреста України, яке вже провело понад 20 000 навчань для освітян у межах гуманітарних програм 2022–2025 років [6].

Таким чином, інвестиції у навчання педагогів першої домедичної допомоги – це стратегічно виправданий крок у напрямку модернізації освітнього простору. Формування здоров'язбережувальних компетентностей освітян у сфері першої домедичної допомоги має розглядатися не лише як компонент професійної підготовки, а як інструмент зміцнення громадського здоров'я. Впровадження відповідних програм має здійснюватися в контексті міжсекторальної співпраці: освітньої, медичної, соціальної та державної політики, що забезпечить не лише підвищення резиліентності освітньої системи, а й врятує тисячі життів – і це найбільш цінний результат освітньої трансформації в Україні.

Список використаних джерел:

1. American Academy of Pediatrics. Individual Medical Emergencies Occurring at School. *Pediatrics* (2022) 150 (1): e2022057987.
2. American Heart Association (AHA). CPR and AED Training in U.S. Schools: State Laws and Implementation. *Circulation*. 2020.
3. Emergency medicine reform in Ukraine since 2016. *Wikipedia*. [online] URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Emergency_medicine_reform_in_Ukraine_since_2016
4. Bakke H. K., Schwebs R.. First-aid training in school: amount, content and hindrances. *Acta Anaesthesiologica Scandinavica*. 2017. Vol. 61, Is. 10. 1361-1370.
5. Ministry of Education and Science of Ukraine. Official statistics and reports on school safety and health incidents. Київ, 2023.
6. UNICEF. Situation Analysis of Children in Ukraine. Kyiv: UNICEF Ukraine, 2024.
7. UNICEF. 70% of children in Ukraine don't have access to basic goods, services: UNICEF. *News Release*. 10 July 2025.
8. WHO. Emergency care saves lives. Geneva: World Health Organization, 2024.
9. WHO. Child mortality (under 5 years) – fact sheet. Geneva: World Health Organization, 2022.